

УДК 33.339.9

*Н. О. Вацук,
аспірант кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва, Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів*

ПЛАНУВАННЯ ВИТРАТ НА ЕКСПОРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ: ХАРАКТЕРИСТИКА, ПРИНЦИПИ ТА МЕТОДИ

*N. O. Vatsyk,
postgraduate student of the Department of Management and International Business, Lviv Polytechnic National University, Lviv*

PLANNING COSTS OF EXPORT ACTIVITY: THE ESSENTIAL CHARACTERISTICS, PRINCIPLES AND METHODS

Досліджено різні підходи вітчизняних та зарубіжних науковців до ідентифікації сутності понять «планування» та «планування витрат» у економічній літературі. Запропоновано тлумачення сутності планування витрат на експортну діяльність як одного із видів управлінської діяльності. Розглянуто загальні та специфічні принципи планування витрат на експортну діяльність як вихідних положень з метою ідентифікування сутності та характеру здійснення планової діяльності суб'єкта господарювання. Запропоновано дві нові типологічні ознаки принципів планування витрат на експортну діяльність з урахуванням стадій залучення до експортного ринку. Наведено сутнісну характеристику основних методів планування витрат на експортну діяльність як способів і прийомів впливу керуючої системи на керовану з метою досягнення цілей планування витрат на експортну діяльність.

Investigated the different approaches to domestic and foreign scientists to identify the nature of the concepts of "planning" and "planning costs" in economic literature. Proposed an interpretation of the essence of planning the cost of export activity as a type of management activity. Considered the general and specific principles of planning the cost of export activity as initial positions for the purpose of identifying the nature and character of the planned implementation of the entity. Proposed a typological features two new principles of planning the cost of export activity based on the stages of involvement in the export market. Shows the essential characteristics of the main methods of planning the cost of export activity as ways and methods of influence control system controlled to achieve the objectives of planning expenditures on export activity.

Ключові слова: *планування витрат на експортну діяльність; принципи планування витрат на експортну діяльність; загальні принципи планування витрат на експортну діяльність; специфічні принципи планування витрат на експортну діяльність; методи планування витрат на експортну діяльність.*

Keywords: *planning the cost of export activity; principles of planning the cost of export activity; general principles of planning the cost of export activity; specific principles of planning the cost of export activity; planning methods the cost of export activity.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах динамічного розвитку ринкового середовища особливої актуальності набуває реалізація функції планування, оскільки саме від ефективності розроблених планів залежить результативність подальшої виробничо-господарської діяльності суб'єкта господарювання та виконання решти управлінських функцій. Зростаюча роль експортних операцій як одного із елементів системи національних відносин зумовлює необхідність у активізації експортної діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання. Стимулювання експортних операцій підприємств залежить від впливу низки чинників як зовнішнього, так і внутрішнього середовищ, до яких, перед усім, необхідно віднести ефективне управління експортною діяльністю. Особливого значення набуває ефективне планування такою діяльністю як передумова виконання усіх інших функцій управління з метою мінімізації витрат та максимізації прибутків. У процесі планування експортної діяльності відбувається затвердження та оцінювання значної кількості об'єктів, одним із яких є витрати. Ідентифікація сутності витрат на експортну діяльність у комплексному та управлінському аспектах, а також формування їх типології є передумовою для розроблення процесу стратегічного та оперативного планування даних витрат з урахуванням стадій експортного залучення та стадій циклу виготовлення експортної продукції з метою надання конкретних рекомендацій суб'єктам господарювання щодо оптимізації витрат на експортну діяльність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Багато вітчизняних і зарубіжних науковців займаються питаннями планування діяльності підприємства, у т.ч. зовнішньоекономічної. Серед них доцільно виділити праці О.Є. Кузьміна, О.Г. Мельник, А.А. Мазаракі, Г.О. Партин, М.Г. Грешак, Г.К. Краснослободцевої, С.О. Фільчакова, Є.Н. Котеневої тощо.

Проте питання щодо ідентифікації сутності планування витрат на експортну діяльність з виокремленням їх основних принципів та методів досліджені недостатньо як в теоретичному, так і в прикладному аспектах.

Цілі статті. Метою роботи є:

- дослідження підходів до трактування сутності понять «планування» та «планування витрат»;
- узагальнення основних принципів планування витрат на експортну діяльність;
- формування порівняльної характеристики основних методів планування витрат на експортну діяльність.

Виклад основного матеріалу досліджень. На жаль, у сучасних літературних джерелах недостатньо уваги приділено проблемам планування витрат на експортну діяльність, тому, насамперед, слід дослідити різні підходи вітчизняних та зарубіжних науковців до ідентифікації сутності понять «планування» та «планування витрат», а також до визначення основних методів планування витрат, у т.ч. на експортну діяльність.

Дослідження сутності понять «планування» та «планування витрат» в економічній літературі наведена у табл. 1.

Таблиця 1.
Підходи до трактування сутності понять «планування» та «планування витрат»

№ з/п	Назва літературного джерела	Трактування сутності понять «планування» та «планування витрат» у літературних джерелах	
		Планування	Планування витрат
1.	Яременко В.В., Сліпушко О.М. Новий тлумачний словник української мови: У 3 т. – К.: Видавництво «Аконіт», 2004. – 926 с.	Складання плану; визначення за планом терміну реалізації чого-небудь.	-
2.	Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. Основи менеджменту: Підручник. – К.: «Академвидав», 2003. – 416 с. (Альма-матер).	Вид управлінської діяльності, який визначає перспективу і майбутній стан організації, шляхи і способи його досягнення.	-
3.	Мудра Т.М., Чернобай Л.І., Калиновська Н.Л. Діагностика процесу управління витратами на засадах функціонального підходу: теоретичні аспекти та практичне застосування // Науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету «Наука й економіка». - № 3 (23). Хмельницький: ПВНЗ «Хмельницький економічний університет», 2011. С.87-91.		Здійснюється на етапі розроблення плану діяльності підприємства з метою прийняття оптимальних управлінських рішень, фіксації рівня витрат, який досягатиметься у разі реалізації прийнятих до виконання рішень.
4.	Белов М.А. Планування діяльності підприємства: навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / М.А. Белов, Н.М. Євдокимова, В.С. Москалюк та ін. / за заг. ред. В.С. Москалюка. - К.: Вид-во КНЕУ, 2002. – 252 с.	Процес вироблення і прийняття рішень, які дають змогу забезпечити ефективне функціонування і розвиток підприємства в майбутньому.	-
5.	Економічні дослідження (методологія, інструментарій, організація, апробація): навч. посіб. / за ед. А.А. Мазаракі. – 2-ге вид., допов. – К.: Київський національний торгово-економічний університет, 2011. – 296 с.	Характеризується як обґрунтування майбутніх економічних цілей розвитку об'єкта та найкращих способів їх досягнення з урахуванням майбутніх змін зовнішнього та внутрішнього середовищ.	-
6.	Давидович І.С. Управління витратами: Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 320 с.	Один з елементів управління, який включає вибір мети підприємства та засобів для її досягнення.	Полягає у вияві складу витрат і їх кількісному оцінюванні з метою визначення загальної вартості спожитих ресурсів та розміру очікуваного прибутку.
7.	Іванюта П.В., Лугівська О.П. Управління ресурсами і витратами: навчальний посібник/ За роф. Де.н., роф.. Іванюти С.М. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 320 с.	Вид управлінської діяльності, що передбачає підготовку рішень на перспективу про те, що, як, коли, ким і з якою метою має бути виконано.	Полягає у обґрунтуванні основних напрямів економії витрат у плановому періоді, розрахунку планових сум витрат у розрізі окремих їх статей та розподілі планової суми витрат на усіх етапах реалізації продукції.
8.	Склярєнко В.К., Прудников В.М., Акуленко Н.Б., Кучеренко А.И. Экономика предприятия (в схемах, таблицах, расчетах): Учебное пособие/ Под ред. проф. В.К. Склярєнко, В.М. Прудникова. – М.: ИНФРА –М, 2008. – 256 с.	Планування – розроблення і встановлення керівництвом суб'єкта господарювання системи кількісних і якісних показників його розвитку, які відображають темпи, пропозиції і тенденції розвитку даного суб'єкта як в поточному періоді, так і на перспективу.	-
9.	Бухалков М.И. Планирование на предприятии: Учебник. – 3-е изд., испр. – М.: ИНФРА-М, 2008. – 416 с. – (Высшее образование).	Передбачає дослідження проблем ефективного використання обмежених виробничих ресурсів чи управління ними з метою досягнення максимального задоволення матеріальних потреб людей.	-
10.	Череп А.В. Методологія впровадження процесно-орієнтованого підходу до планування діяльності промислових підприємств: монографія/ А.В. Череп, О.А. Лисенко. – Запоріжжя: Запорізький нац. ун-т, 2012. – 277 с.	Передбачає встановлення цілей і формування процесів, планування робіт щодо досягнення цілей процесу і задоволеності споживача, планування виділення і розподілу необхідних ресурсів.	-
11.	Тарасюк Г.М. Управління плануванням діяльності підприємства: теоретичні та практичні аспекти: монографія/ Г.М. Тарасюк. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – 292 с.	Планування – це процес визначення місії, розробки концепції діяльності, вибору стратегії, розробки та обґрунтування цілей, визначення шляхів, порядку та способів їх досягнення при ефективному використанні всіх видів ресурсів, наявного або створюваного потенціалу підприємства, з метою отримання бажаного результату та	-

		задоволення інтересів усіх зацікавлених сторін.	
12.	Макаркіна Г.В. Моделі та методи планування соціально-економічного розвитку індустріального регіону: монографія/ Г.В. Макаркіна. Краматорськ: ДонДМА, 2008. – 280 с.	Планування є центральною фазою процесу управління, оскільки за результатом її реалізації формується мета і програма управління, яка забезпечує знаходження оптимального варіанту розвитку системи.	-
13.	Базалієва Л.В. Науково-теоретичні та методичні основи управління трансакційними витратами підприємства: Монографія / Л.В. Базалієва. Харків: Вид. ХНЕУ, 2009. – 164 с.	-	Планування – вид управлінської діяльності, який спрямований на складання прогнозів і планів величини витрат, пов'язаних зі здійсненням ринкових трансакцій.
14.	Слецьких С.Я. Адаптивне планування фінансово-господарської діяльності підприємства: монографія/ С.Я. Слецьких, Н.М. Михайличенко. – Краматорськ: ДДМА, 2010. – 188 с.	Планування – один із етапів управлінської діяльності, що полягає в організації роботи суб'єкта господарювання з максимальною ефективністю та орієнтацією на розвиток.	-
15.	Череп А.В. Управління витратами суб'єктів господарювання: Монографія. – Ч. II. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 360 с. Укр. мова.	Планування – процес підготовки рішень про цілі, способи та методи їх досягнення шляхом цілеспрямованої порівняльної оцінки альтернативних варіантів дій у передбачуваних умовах.	Одна зі складових частин управління і полягає у розробленні та виконанні планів, що визначають майбутній стан економічної системи, способи і методи його досягнення.

Систематизація та узагальнення літературних джерел з питань дослідження сутності понять «планування» та «планування витрат» дозволили сформувати означення поняття «планування витрат на експортну діяльність». Отже, планування витрат на експортну діяльність – це один із видів управлінської діяльності, що передбачає визначення перспективи та майбутнього стану експортної діяльності суб'єкта господарювання в межах циклу такої діяльності [1, с.47-50], шляхи і способи його досягнення за рахунок ефективного оцінювання та прогнозування витрат на експортну діяльність з урахуванням стадій залучення до експортного ринку [2, с.13-18].

Однозначність думок науковців спостерігається у виокремленні основних принципів, на яких базується планування, з метою ідентифікування сутності та характеру здійснення планової діяльності суб'єкта господарювання.

Загальновідомим є те, що основою планування є певні вихідні положення – принципи. Згідно з означенням, наведеним у тлумачному словнику української мови, під принципом слід розуміти: «1) основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і т.ін.; 2) особливості покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, способи створення або здійснення чогось; 3) переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці; канон» [3, с.899].

Систематизація та узагальнення літературних джерел з питань ідентифікації принципів планування сприяли виокремленню загальних та специфічних принципів планування витрат на експортну діяльність. Відповідно, загальні принципи планування витрат на експортну діяльність охоплюють сукупність принципів, застосування яких є можливим для будь-яких об'єктів дослідження у всіх сферах діяльності суб'єкта господарювання та є підставою для розроблення якісних планів. Натомість, специфічні принципи охоплюють сукупність принципів, які є доречними лише для конкретного об'єкта дослідження з урахуванням умов та середовища його функціонування.

Слід зазначити, що сукупність специфічних принципів, спрямованих на дослідження витрат на експортну діяльність з урахуванням стадій залучення суб'єкта господарювання до експортного ринку не може бути використана у повній мірі для вивчення іншого об'єкта.

Сутнісна характеристика основних принципів планування витрат на експортну діяльність наведена у табл. 2.

Таблиця 2.
Сутнісна характеристика основних принципів планування витрат на експортну діяльність

№ з/п	Група принципів	Назва принципів планування	Сутнісна характеристика принципів планування
1.	Загальні	Необхідності планування	Передбачає обов'язкове застосування планів при здійсненні експортної діяльності суб'єкта господарювання, в т.ч. при ідентифікації планового розміру витрат на експортну діяльність.
2.		Єдності планів (системності)	Передбачає розроблення загального (зведеного) плану експортної діяльності, усі розділи якого є тісно взаємопов'язані, в т.ч. щодо формування планових розмірів витрат на експортну діяльність з урахуванням стадій експортного залучення.
3.		Безперервності планів	Оскільки усі етапи та показники експортної діяльності суб'єкта господарювання з урахуванням стадій залучення до експортного ринку є взаємопов'язаними між собою, тому планування повинне здійснюватись безперервно в межах циклу експортної діяльності.
4.		Гнучкості планів	Пов'язаний із безперервністю планування і припускає можливість коригування встановлених показників, в т.ч. розміру витрат на експортну діяльність, і координації експортної діяльності суб'єкта господарювання в межах циклу експортної діяльності.
5.		Точності планів	Передбачає максимальне досягнення високої точності кількісних та якісних характеристик експортної діяльності, у т.ч. витрат на експортну діяльність з урахуванням стадій залучення до експортного ринку.
6.		Повноти планів	Передбачає охоплення усіх стадій залучення до експортного ринку в межах циклу експортної діяльності, притаманного певному суб'єкту господарювання, а також усіх дій, операцій та показників такої діяльності.

7.	Економічності (ефективності)	Грунтується на перевищенні ефекту експортної діяльності над запланованими витратами на експортну діяльність на усіх стадіях експортного залучення, окрім спаду.
8.	Масовості	Полягає у залученні до процесу планування експортної діяльності та визначення планового розміру витрат на експортну діяльність працівників різних структурних підрозділів з метою розроблення обґрунтованих планів на усіх стадіях експортного залучення.
9.	Науковості	Планування експортної діяльності, у т.ч. витрат на експортну діяльність, має здійснюватись на науково обґрунтованій основі, тобто базуватись на достовірній інформації та науково перевірених методах.
10.	Комплексності	Полягає у залежності результатів експортної діяльності, в т.ч. витрат на експортну діяльність, від впливу різноманітних чинників на їх формування, які утворюють комплексну систему планових показників, у результаті зміни одного з яких відбувається зміна інших.
11.	Оптимальності	Полягає у необхідності вибору найкращого варіанту плану експортної діяльності, в т.ч. щодо розміру витрат на експортну діяльність, на усіх стадіях залучення до експортного ринку з декількох можливих альтернатив.
12.	Пропорційності	Передбачає збалансований облік ресурсів і експортних можливостей суб'єкта господарювання в межах циклу експортної діяльності.
13.	Обґрунтованості рівня деталізації	Орієнтований на формування плану експортної діяльності за такою кількістю показників, в т.ч. витрат на експортну діяльність, які забезпечують прийнятний рівень деталізації.
14.	Простоти і ясності	Передбачає застосування методичного інструментарію планування, який є зрозумілим для безпосередніх розробників та виконавців плану експортної діяльності, в т.ч. щодо витрат на експортну діяльність, на усіх стадіях експортного залучення.
15.	Збалансованості	Передбачає необхідність тотожності взаємопов'язаних розділів плану експортної діяльності та його показників, у т.ч. витрат на експортну діяльність, потреб у ресурсах та їх наявності на кожній стадії експортного залучення в межах циклу експортної діяльності, притаманного певному суб'єкту господарювання.
16.	Інформаційної та методичної єдності	Визначає необхідність в єдиній системі інформаційного забезпечення планування експортної діяльності на усіх стадіях експортного залучення, стандартизації, накопичення, зберігання, обміну та використання інформації щодо витрат на експортну діяльність. Даний принцип передбачає наявність загальних методик створення і оцінювання планів, єдину термінологію і концепцію планування.
17.	Адекватності	Стосується системи планування експортної діяльності, в т.ч. витрат на експортну діяльність, на усіх стадіях експортного залучення і означає, що будь-які зміни у внутрішньому чи зовнішньому середовищах повинні знаходити адекватне відображення у всій системі планування.
18.	Цілеспрямованості	Передбачає у процесі планування експортної діяльності на усіх стадіях експортного залучення формування цільового блоку, в якому представлені кількісні, якісні та часові характеристики планового розміру витрат на експортну діяльність та завдання для їх досягнення.
19.	Превентивності	Забезпечує розробку в перебігу процесу планування експортної діяльності на усіх стадіях експортного залучення заходів профілактики та попередження зростання витрат на експортну діяльність у плановому періоді.
20.	Обґрунтованості вибору методів планування	Орієнтований на врахування відповідності обраних методів планування витрат на експортну діяльність відмітним характеристикам об'єкта планування та меті і завдань планування експортної діяльності суб'єкта господарювання.
21.	Варіантність плану	Розроблення різноманітних сценаріїв розвитку експортної діяльності суб'єкта господарювання залежно від стадії залучення та повноти циклу експортної діяльності.
22.	Специфічні Послідовного планування з урахуванням циклу експортної діяльності суб'єкта господарювання*	Передбачає розроблення процесу планування витрат на експортну діяльність на кожній із стадій експортного залучення в межах циклу експортної діяльності, притаманного певному суб'єкту господарювання.
23.	Пріоритетності об'єктів планування залежно від стадії експортного залучення*	Передбачає ранжування планування певних груп витрат на експортну діяльність залежно від стадії експортного залучення.

Умовні позначення: * - принцип, запропонований автором

Дотримання вищенаведених принципів сприяє підвищенню ефективності діяльності суб'єкта господарювання та нівелює ймовірність виникнення негативних результатів планування. Слід зазначити, що дані принципи є взаємопов'язаними і сприяють одержанню високих економічних результатів за умови коректного їх застосування [4].

Сукупність принципів планування витрат на експортну діяльність (загальних та специфічних) є певними орієнтирами, чітке дотримання яких сприяє встановленню актуальних цілей, формування якісних планів на кожній стадії експортного залучення з урахуванням циклу експортної діяльності суб'єкта господарювання та розробленню відповідної стратегії.

Врахування основних принципів планування витрат на експортну діяльність та основних видів планування таких витрат є підґрунтям для ідентифікування методів планування. Згідно з означенням, наведеним у тлумачному словнику української мови, метод – це «спосіб пізнання явищ природи та суспільного життя; прийом або система прийомів, що застосовується в якій-небудь галузі діяльності» [3, с.177].

Систематизація та узагальнення літературних джерел дала можливість зробити висновок щодо відсутності єдиного підходу науковців до виокремлення методів планування. Сутнісна характеристика основних методів планування витрат на експортну діяльність наведена у табл. 3.

Таблиця 3.
Види основних методів планування витрат на експортну діяльність

№ з/п	Назва методу	Сутнісна характеристика методу	Переваги методу	Недоліки методу
1.	Балансовий метод	Грунтується на взаємозв'язку наявних ресурсів суб'єкта господарювання з потребою у цих ресурсах в межах циклу експортної діяльності та завдань планування витрат на експортну діяльність.	-сприяє виявленню дефіцитності чи профіцитності ресурсів та, як наслідок, прийняття оптимальних управлінських рішень щодо пошуку додаткових джерел чи розширення споживання експортної продукції; -реалізація через складання системи балансів.	- складність реагування на виникнення непередбачуваних витрат на експортну діяльність, оскільки обсяги ресурсів суб'єкта господарювання можуть бути недостатніми.
2.	Нормативний метод	Полягає у встановленні норми витрат ресурсів на одиницю виготовленої експортної продукції.	- простота застосування; -можливість самостійного використання та використання як допоміжного методу поряд із балансовим; -встановлює максимально допустимі норми витрат ресурсів у плановому періоді; -сприяє покращенню якості планування експортної діяльності; -сприяє забезпеченню дотримання вимоги пропорційності розвитку об'єкта планування.	-складність у визначенні та встановленні обґрунтованих норм та нормативів; - постійний перегляд норм, що застосовуються; - неузгодженість з іншими показниками експортної діяльності; - не врахування впливу зовнішніх чинників на формування витрат на експортну діяльність.
3.	Методи економіко-математичного моделювання	Передбачає формування економіко-математичної моделі, що віддзеркалює витрати на експортну діяльність на кожній стадії експортного залучення як функцію від існуючих чинників формування таких витрат.	- можливість застосування на усіх стадіях експортного залучення; -застосування економіко-математичних моделей дозволяє науково та обґрунтовано оцінити динаміку витрат на експортну діяльність і визначити їх оптимальне значення на кожній стадії експортного залучення в межах циклу експортної діяльності; -передбачає врахування впливу на значення витрат на експортну діяльність більше ніж одного чинника.	- необхідність застосування спеціалізованого програмного забезпечення; - труднощі під час формування коректної моделі на практиці.
4.	Статистичні методи	Базуються на використанні фактичних значень витрат на експортну діяльність минулих періодів за умови адаптування інформації про минулі витрати до нових умов за допомогою математичних моделей.	-широка розповсюдженість та простота застосування; -можливість застосування незначної кількості вихідної інформації для проведення розрахунків.	- перенесення минулих тенденцій на майбутнє без урахування впливу основних чинників формування витрат на експортну діяльність; -неможливість застосування при суттєвих змінах зовнішнього і внутрішнього середовищ; -перенесення помилок з аналітичного періоду на плановий.
5.	Факторно-аналітичний	Грунтується на коригуванні результатів планування витрат на експортну діяльність економіко-статистичними методами на основі експертних або кількісних оцінок зміни впливу окремих чинників їх формування у плановому періоді.	-простота застосування та логічна послідовність; -можливість врахування впливу на зміну витрат на експортну діяльність у плановому періоді великої кількості чинників; - можливість застосування на усіх стадіях експортного залучення.	-складність врахування всіх чинників формування витрат на експортну діяльність та точність кількісної оцінки їхнього впливу в плановому періоді; -застосування лише за умов доступності до достовірних джерел інформації; -необхідність попереднього дослідження та оцінки впливу чинників, які обумовлюють зміни витрат на експортну діяльність і будуть мати місце у плановому періоді.
6.	Кошторисний метод	Сприяє врахуванню величин необхідних витрат на експортну діяльність з урахуванням конкретних умов функціонування суб'єкта господарювання та стадій експортного залучення. Даний метод дає можливість точніше визначити плановий розмір	- можливість застосування на усіх стадіях експортного залучення; - складання кошторисів витрат на експортну діяльність відповідно до їх статей за групами таких витрат; - розрахунок на основі планових нормативів.	-велика трудомісткість планових розрахунків.

	необхідних витрат на виробництво і реалізацію експортної продукції, а також раціонально організувати внутрішні економічні відносини і контроль за такими витратами.	
--	---	--

Слід зазначити, що процес планування експортної діяльності є універсальним для кожного суб'єкта господарювання, проте, сукупність методів, що застосовуватимуться при розробленні стратегічних та оперативних планів щодо витрат на експортну діяльність можуть суттєво відрізнятися.

Висновки та перспективи досліджень. Ідентифікація складу витрат на експортну діяльність суб'єкта господарювання за стадіями залучення до експортного ринку та повнотою циклу виготовлення експортної продукції, а також визначення видів та методів їх планування з урахуванням чотирьох запропонованих стадій окреслили можливі напрями аналізування стану експортної діяльності вітчизняних машинобудівних підприємств з метою виокремлення особливостей її здійснення, виявлення певних проблем та розроблення конкретних рекомендацій, що і є наступним елементом дисертаційного дослідження.

Література:

1. Вацик Н.О. Сутнісна характеристика циклу економічної діяльності та стадії експортного залучення суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності // Актуальні питання економічних наук: збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції, 28-29 червня 2013 р. – Донецьк: ГО «СІЕУ». – С. 47-50.
2. Витрати в експортній діяльності підприємств: монографія. / Кузьмін О.С., Чернобай Л.І., Мельник О.Г., Вацик Н.О. – Львів: «Растр-7», 2012. – 278 с.
3. Яременко В.В., Сліпушко О.М. Новий тлумачний словник української мови: У 3 т. – К.: Видавництво «Аконіт», 2004. – 926 с.
4. Кузьмін О.С., Грабельська О.В. Значення планування в процесі менеджменту// Вісник Національного лісотехнічного університету України. Збірник науково-технічних праць. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem-biol/nvnltu/21_9/150_Kuz.pdf.

References:

1. Vatsyk, N.O. (2013), «The essential characteristics of the economic cycle and the stage of export involvement of foreign economic entities», *Zbirka dopovidej na Mizhnarodnij ekonomichnij konferentsii* [Conference Proceedings of the International Economic Conference], Mizhnarodna Ekonomichna konferentsiya [International economic conference], // Aktual'ni pytannia ekonomichnykh nauk: zbirnyk materialiv I Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii, Donetsk NGO "SIEU", Ukraine, pp. 47–50.
2. Kuzmin O.E., Chernobay L.I., Melnyk O.G., Vatsyk N.O. (2012), *Vytraty v eksportnij diial'nosti pidpriemstv* [Costs in export business enterprises], Raster-7, Lviv, Ukraine.
3. Yaremenko V.V, Slipushko O.M. (2004), *Novyj tлумachnyj slovnyk ukrains'koi movy* [New Dictionary of the Ukrainian language], Aconite, Kyiv, Ukraine.
4. Proceedings of the National Forestry University of Ukraine. Collection of scientific works (2009), «The value of planning in the management», available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem-biol/nvnltu/21_9/150_Kuz.pdf (Accessed 5 September 2013).

Стаття надійшла до редакції 18.11.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"